بۆچی دەبێت شارەزای فەلسەفەی مۆڕاڵ بین؟.. ئازاد شکور

فەلسەفەی مۆڕاڵ (ئەخلاق) لقێکی فەلسەفەیە، کە ئەرکی گرنگیدان و توێژینەوەو وردبوونەوەیه لە پرسە ئەخلاقییەکان. زاڵبوونی مرۆڤ بەسەر تەواوی زیندەوەرەکانی ترو دەخالەتی مرۆ لەسەر سروشت ئەرکێکی هەنووکەیی بوو، بەڵام “فەلسەفەی ئەخلاق” هەوڵ دەدات تێگەیشتنێک بخاتە گەڕ تاکو بەر ب□ کۆمەڵێک بەریەککەوتن بگرێت.

فەلسەفەی ئەخلاق بە ئەرکی خۆی دەزانێت دەستێوەردان بکات لەو پرسانەی پەیوەستن بەهەڵسوکەوتی تاک و کۆمەڵگا بەشێوەیەکی تەندروست، هەرچەند لە ڕۆژهەڵاتی ناڤیندا؛ لەسەر دوو بنەما پرسە ئەخلاقییەکان دیاریکراوە، ئەوانیش: (دین و نەریت)ن، بەڵام سنوری فەلسەفەی ئەخڵاق فراوانترە و فرە کایەو فرە ڕەهەندیشە. سەرباری ئەمەش هەندێک بنەمای هاوبەش لەنێوانیاندا هەیە بەڵام ڕێژەییە و جیاوازیشیان زۆرە.

فەلسەفەی ئەخڵاق لەسەر بنەمای “هیومانیستی و لۆژیک” بنیات نراوە، پێویستە شارەزایی فەلسەفەی مۆڕاڵ بین، کردارەکانیشمان لەسەر بنەمای هەمان فەلسەفە بێت، چونکی مۆڕاڵ بیرکردنەوەمان لەمەڕ مەسەلە بنچینەییەکانی ژیان دەگۆڕێت و ئیدی بەوردبونەوەوە و تێڕامانەوە ڕووبەڕووی مەسەلەکانی ژیان ئەبینەوە. بۆ بیرکردنەوە لەهەرکارێکی مۆڕاڵی، دەبێت ڕێبازی مۆڕاڵیەکان لەبەرچاوبگرین.

ڕەهەندەکانی کاری مۆڕاڵی یان ئەخڵاقی

ڕەهەندی سیاسی و ئاینی و ئابوری کۆمەڵایەتی لە بەشە گرنگەکانی فەلسەفەی م□□ا□ن. دەبێ بزانین کێبڕکێ و ململانێی نێوان چینەکان شتێکی حەتمییە، بەو مەرجەی سنوری ئەخلاق تێ نەپەڕێنێت و ململانێیەکی شەریفانە بێت، دواجاریش کاریگەری سلبی دروست نەکات. بۆ نمونە: لەکاری سیاسیدا ئەگەر هاتوو هەموڕێگایەکی دڕکاوی گیرایە بەر، تەنها لەپێناو ئامانجێکی سیاسی و حزبێکی دیاریکراو؛ گەر پەنا بۆ تیرۆری جەستەیی و مەعنەویی برا بەبێ گوێدان و ڕێزگرتن لەدامەزراوەو پیرۆزیەکان، ئەوە لەچوارچێوەی ئەخلاق جێگەی نا بێتەوە هەرشتێک بێت ئەخلاق نییە.

بەداخەوە زۆرجار دەبینین ئەم حاڵەتە شۆڕ دەبێتەوە بۆ ڕەهەند

جڤاکیەکەش، کە تێیدا هەموو هەوڵێک پێیەوە دەکرێت تەنها بۆ شکاندنی نەیار، هەڵبەت ئەمە پاڵنەرێکی ئابوری هەیە کە زۆرجار ئەمە لەنێوان خودی کاسپکاران ڕوونتر بە دیار دەکەوێت، بە تایبەتتر لەنێوان کاسپکارە نزیکەکانی یەکتر، بۆ مل شکاندن و یەکتر لەناوبردن. هەوڵ ومنافەسەکە بەشێوەیەکە کە ئامادەن زیانی مادی و دەرونییش لەخۆیان بدەن تەنها بۆ ئەوەی ئیفلاس بەبەرانبەرەکان بێنن. زۆر جار دەبینی ئەمانە خەڵکانێک ئەنجامی دەدەن کە بارگراوندێکی ئاینیشیان هەیە، بێ خەبەر لەوەی ئاین دژە لەگەڵ ئەم ڕەفتارەی ئەوان، چونکە ململانێکە شەریفانە نییە و زیاتر ڕەگەزەکانی بوغزو کیبر و کینەو بێ ویژدانی تێیاندا زاڵە!

پیسکردنی ژینگەو سەرچاوە سروشتیەکان ئەویش بە خۆی لەدەرەوەی فەلسەفەی ئەخلاقە، وڵات فرۆشیی و میللەت فرۆشیی و دەشینی سامانی میلەت لەلایەن دەست ڕۆشتووەکان، ئەمیش خاڵییە لەکاری مۆڕاڵیی. قورسکردنی ئەرکی نێوان تاکەکان ئەویش بەخۆی لەدەرەوەی ئەو فەلسەفەیەدایە.

جا بۆ ئەوەی ڕۆحییەتی ئینسانیی و کاری مرۆیی لەزیهنی تاکدا بەرجەستە ببێ پێوستمانە شارەزای فەلسەفەی مۆڕاڵ بین. “سۆقرات”ی فەیلەسوفی یۆنانی هەرچەند بەناحەق ژەهرخوارد کرا، بەڵام ئەوئامادەبوو وەک ئەرکێکی ئەخلاقی کوپێ ژەهرەکە بخواتەوە، ئەو بەم کارەی تەنها ویستی بیسەلمێنێ کە ڕێز لە بڕیاری دادگا ئەگرێت، ڕێزگرتن لەدامەزراوەکان ئەوپەڕی پلەی ئەرگانیزمی ئەخلاقە پێچەوانەکەشی ڕاستە.

ئازاد شکور